

บทบรรณาธิการ

ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ต้องทบทวนใหม่อยู่เสมอ

คำกล่าวนี้น่าจะเป็นสิ่งที่นักวิชาการทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นแบบโดยอาชีพหรือสมัครเล่น ล้วนเห็นพ้องต้องกันว่าควรปฏิบัติและผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ หากต้องการจะเห็นวงวิชาการทางประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะสาขาใด มีความก้าวหน้าทางวิชาการมากขึ้นไปเรื่อยๆ

ด้วยตระหนักในความสำคัญดังกล่าวว่า “ทบทวนใหม่” ดังคำกล่าวข้างต้น วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทยฉบับนี้จึงตั้งประเด็นหลักเอาไว้ว่า “ทบทวนประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรม และการอนุรักษ์”

เนื้อหาบทความภายในเล่ม สามารถแบ่งออกเป็นการทบทวนในประเด็นหลักๆ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก เป็นการทบทวนองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย 3 บทความ

หนึ่ง “ความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมอินโด-เปอร์เซียกับรูปแบบสถาปัตยกรรมในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ที่พระนารายณ์ราชนิเวศน์ เมืองลพบุรี” โดย ดร.จุฬิศพงษ์ จุฬารัตน์ ที่แม้ในวงวิชาการจะเริ่มรับรู้ในระดับหนึ่งแล้วว่า ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์หลายส่วน น่าจะเป็นอิทธิพลทางรูปแบบที่มาจากอินโด-เปอร์เซียมากกว่ายุโรป แต่ประเด็นนี้ก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงอยู่มาก แต่บทความนี้ได้เข้าไปตรวจสอบและหาหลักฐานอย่างละเอียดเพื่อนำมาอธิบายความเป็นไปได้ในการก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและสถาปัตยกรรมอินโด-เปอร์เซีย ซึ่งไม่ว่าเราจะเห็นด้วยกับข้อเสนอนี้มากน้อยแค่ไหนก็ตาม แต่เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า บทความชิ้นนี้มีคุณค่าสูงในการช่วยให้เราได้ทบทวนและมองมุมใหม่เกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมในยุคสมัยดังกล่าว

บทความที่สอง คือ “อภิวรรณ คติความเชื่อ และการสร้างสรรค์งานพุทธปฏิมา” โดย อ. บุญแยกร วชิระเกียรติชัย ซึ่งเป็นบทความที่มุ่งเข้าไปตรวจสอบและทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ “คติพระอภิวรรณ” หรือการสร้างพระพุทธรูปสูง 18 ศอก ว่ามีที่มาอย่างไร และพระพุทธรูปที่ได้ชื่อว่าพระอภิวรรณนั้นมีความสูง 18 ศอก จริงหรือไม่ ภายใต้วิธีการศึกษาทั้งจากหลักฐานทางเอกสารและการลงภาคสนามที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการตรวจสอบ ซึ่งเป็นวิธีการที่นักวิชาการทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาไม่สนใจที่จะใช้เท่าไรนัก

บทความที่สาม คือ “การต่อสู้บนพื้นที่ความทรงจำของคนหลากหลายชาติพันธุ์ในประเทศไทย” โดย ศ. สายชล สัตยานุรักษ์ ซึ่งเป็นการศึกษาทบทวนในประเด็นว่าด้วย “ความทรงจำ” ของผู้คนในสังคมไทยนับตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา โดยบทความชี้ประเด็นให้เห็นถึงการที่พื้นที่ความทรงจำได้กลายเป็นพื้นที่ในการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มคนต่างๆ อย่างสลับซับซ้อน ซึ่งงานประวัติศาสตร์กระแสหลักไม่ค่อยได้ให้ความสนใจในมิตินี้มากนัก

ประเด็นที่สอง เป็นการทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 บทความ คือ “ความเชื่อและแนวความคิดในการอนุรักษ์โบราณสถานของไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน” โดย ผศ. สมชาติ จึงสิริอารักษ์, “การปรับเปลี่ยนคตินิยมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม” โดย ดร.ชนนท์ มั่นคง, “วิวัฒนาการขององค์กรชุมชนพื้นฟูเมืองในประเทศไทย” โดย คุณสุฤทัย ดิยวงศ์สุวรรณ, “ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์” โดย คุณฉนวนลี ศักดิ์สุริยผดุง และ “การอนุรักษ์และพัฒนาอาคารสถานีรถไฟในฐานะมรดกทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมของไทย” โดย คุณปริญญา ชูแก้ว

ทั้ง 5 บทความแม้จะเขียนในประเด็นที่แตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมกันประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ การเข้าไปทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในเรื่องการอนุรักษ์ของสังคมไทยที่ผ่านมา ซึ่งเมื่ออ่านแล้วจะพบว่า การอนุรักษ์ในสังคมไทยแม้จะได้รับอิทธิพลมากมายจากประเด็นการอนุรักษ์ในระดับสากล แต่ก็มีปัจจัยภายในสังคมไทยเองหลายอย่างที่ได้นำไปมีส่วนในการกำหนดความคิดและแนวทางในการอนุรักษ์ หากขาดซึ่งมิติเหล่านี้ เราก็ไม่มีทางที่จะเข้าใจประเด็นเรื่องการอนุรักษ์ในสังคมไทยได้ในระดับที่ดีเพียงพอ

ประเด็นที่สาม ว่าด้วยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในประเทศไทย ประกอบไปด้วย 8 บทความ คือ “บ้านและเรือนพื้นถิ่นไทพวนบางปลาม้า สุพรรณบุรี : ความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว” โดย ศ. อรศิริ ปาณินท์, “การต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเรือนพื้นถิ่นชาวน้ำในลุ่มน้ำภาคกลาง” โดย ดร. ประติมา นิ่มเสมอ, “บ้านพื้นถิ่นลาวเวียง.....ที่บ้านเลือก” โดย ผศ. ดร. วันดี พินิจวรสิน, “การปรับตัวของการใช้ที่ว่างภายในเรือนพื้นถิ่นไท-ลาว” โดย อ. จตุพล อังสุเวช, “โลกทัศน์ลาวโซ่งในบริบทใหม่ : ที่ว่างแปรเปลี่ยน ประเพณีที่เลื่อนหาย” โดย อ. ศรุต โพธิ์ไทร, “ความเชื่อเรื่องผีกับการก่อรูปของเรือนพื้นถิ่นอุษาคเนย์” โดย ผศ. ดร. ระวีวรรณ โอฬารรัตนมณี, “สืบค้นไท-ลาวภูคัง/ครัง/คลัง/ครัง อีกครั้ง : ตำแหน่งที่, ประวัติศาสตร์ และกระบวนการวิวัฒนาการ” โดย อ. ศรัณย์ สมนันตรัฐ และ “ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเคหะสถานและศาสนสถานของชาวอีสาน : ภาพรวมและกรณีศึกษาภาคอีสานตอนกลาง” โดย อ. ไชยรัตน์ ภูษิสส์สุวรรณ

ในกลุ่มนี้ มีประเด็นรวมกันที่สำคัญคือ การเข้าไปศึกษาและทบทวนความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของไทยในมิติที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อ พิธีกรรม การใช้สอยภายในเรือน ตลอดจนรูปทรงทางสถาปัตยกรรม ที่สำคัญคือ งานศึกษาหลายชิ้นเป็นการศึกษาที่เชื่อมโยงไปสู่งานสถาปัตยกรรมในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อที่จะชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ที่ส่งผ่านถึงกัน อันเป็นการศึกษาแบบข้ามพรมแดนรัฐชาติไปสู่พรมแดนทางวัฒนธรรม ที่เริ่มเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการไทยมากขึ้นเรื่อยๆ และมากกว่าการศึกษา ที่จำกัดตัวเองอยู่ในขอบเขตและพรมแดนประเทศไทยตามทัศนคติชาตินิยมไทยในแบบเดิมๆ

นอกจากบทความ 3 กลุ่มหลักข้างต้นแล้ว ในเล่มนี้ยังมีบทความวิชาการที่น่าสนใจประกอบด้วยอีก 2 บทความ คือ “จริยศาสตร์ของพื้นที่” โดย ดร. ณัฐวุฒิ ปรียานิตย์ และ “ผนวช กษัตริย์กัมพูชา สมัยรัชกาลที่ 4 : พระพุทธศาสนากับการเมืองสองราชสำนักสยาม-กัมพูชา” โดย ผศ. ดร. ศานติ ภักดีคำ ซึ่งแม้จะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นหลักของเล่มนี้ แต่ก็มีประเด็นเฉพาะของบทความที่น่าสนใจและเปิดมุมมองใหม่ๆ ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์กองบรรณาธิการฯ ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงแก่นักวิชาการทุกท่านที่นำเสนอบทความลงในวารสาร

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หน้าจั่วฯ จะเป็นแรงกระตุ้นเล็กๆ ให้สังคมร่วมกันผลักดันให้ทางวิชาการทางประวัติศาสตร์ของไทย หันมาศึกษาทบทวนองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ และตลอดเวลา เพราะ “ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ต้องทบทวนใหม่อยู่เสมอ”